

HEGEDÚS LÓRÁNT

PROGRAMMBESZÉDE

BUDAPEST FŐVÁROS XI.
VÁLASZTÓKERÜLETÉBEN

(AZ 1919. DECEMBER 28-ÁN TARTOTT
VÁLASZTÓI GYŰLÉS GYORSÍRÓI JEGY-
ZŐKÖNYVE)

KERTÉSZ JÓZSEF NYOMÁSA, BUDAPEST, V., NÁDOR-UTCA 28.

HEGEDŰS LORÁNT PROGRAMBESZÉOE

BUDAPEST FŐVÁROS XI. VÁLASZTÓKERÜLETÉBEN

(Az 1919. évi december 28-án tartott választói gyűlés gyorsírói jegyzőkönyve)

Tolnay Kornél elnök: Hölgyeim és Uraim! Igen tisztelt választók! Alig hiszem, hogy volna a világtörténelemben példa arra, hogy egy törvényhozó testület olyan súlyos viszonyok között üljön össze és olyan nehéz problémák elé állíttassék, mint az, amelynek megválasztására most készülünk. Egy ország, amelyet egy hosszú háború minden erejétől megfosztott, amely a külső háboruviseléstől az ellenséges megszállásig és az ellenségtől való megraboltatásig a háborúnak minden lehető veszélyén keresztülment, részben nem is a háború, hanem a belső ellenségek által megfosztva erejétől, az előtt áll, hogy a teljes megsemmisülés örvényéből magát kiszakítsa.

Ilyen körülmények között fokozott súlya van annak, hogy az ország minden erkölcsi és anyagi ereje egyesüljön abban a törvényhozó testületben, amely az országot ebből a zavarból kivezetni hivatva lesz (Élénk helyeslés). Nagy öröömre szolgál, hogy éppen a főváros XI. választókerületének Hegedűs Lóránt dr személyében oly jelöltet sikerült megnyernie (Élénk éljenzés), aki úgy lángoló hazafisága, valamint politikai és közgazdasági téren egyaránt szerzett alapos elméleti ismeretei és nagy gyakorlati tapasztalatai alapján nemcsak alkalmas, hanem egyenesen hivatott arra, hogy ebben a parlamentben vezérlőszerepet játszhassék (Élénk helyeslés).

Ez az oka annak, hogy e jelölt mellé pártkülönbség nélkül állottunk; hogy egyáltalán nem kerestünk pártot akkor, midőn Hegedűs Lóránt zászlaját magunkévá tettük. Midőn tehát a mai ülést megnyitni szerencsém van, egyúttal tisztelettel kérem, méltóztassék bizottságot választani, amely szeretett jelöltünket

körünkbe meghívni és programbeszédének megtartására felkérni szíveskedjék. E bizottságba tagokul ajánlom: dr *Balogh Ármin*, *Bischitz Matild*, *Brogli József*, *Engel Gyuláné*, p. *Horváth Zsigmond*, dr *Kerekes Izsó*, *Kaczián János*, *Kacsó Gyula*, *Koréin Rezső*, *Kotányi Zsigmond*, *Lukács György*, *László Ferenc*, *Medve János*, *Mezey Gyula*, *Szelle Boldizsár*, *Szenlandrássy István* és *Szirmay Oszkár*né úrhölgyeket és urakat (Elfogadjuk!). Ha e javaslatomat elfogadni méltóztatnak, felkérem a megjelölt tagokat, szíveskedjenek a jelölt urat meghívni körünkbe.

Az ülést egyelőre felfüggesztem.

(Szünet után)

Bíró Henrik: A XI. választókerület polgársága, — polgárai és polgárnői — a legközelebb megejtendő nemzetgyűlési választások alkalmából Hegedűs Lóránt nevét írta zászlójára (Lelkes éljenzés). Már néhány hét előtt, midőn zászlónkat kigöngyöltettük, kifejeztük azt a nézetünket, amelynek azóta már két ízben adott kifejezést Horthy Miklós fővezérünk, (Élénk éljenzés), hogy a mai súlyos viszonyok közepette, egy hatéves vesztett háború, a forradalmi szomorú idők, a bolsevizmus gyászos korszaka és pusztításai után a nemzetgyűlésbe csak elsőrendű, igen bölcs, nagyon okos, nagytehetségű és nagy képzettségű egyéniségeket, szaktekintélyeket kell beküldenünk (Élénk helyeslés). Mi, városi polgárok vagyunk; a XI. választókerület polgárainak politikai felfogása, irányzata a magyar nemzeti, becsületes, nyugodt és nem felforgató demokráciának az irányzata (Helyeslés). Véleményünk szerint a két szélsőség között a középben van az a politikai irány, amely a polgárság minden rétegének éppen úgy, mint a munkásság nagy rétegeinek egyaránt javára szolgál (Helyeslés). Mi, városi polgárok, rendet és munkát akarunk, füstölgő kéményeket, virágzó kereskedelmet és virágzó ipart kívánunk (Helyeslés). Mi, városi polgárok vagyunk, akik szeretjük a magyar tájat, a magyar vidéket, szeretjük a falu népét, de az a felfogásunk, hogy az ország kereskedelmének, iparának, virulásának, kultúrájának gócpontjai és fokmérői mégis csak a városokban és főleg a fővárosban található (Élénk helyeslés.)

Ezek azok a szempontok, amelyek minket hevítenek és amelyekért lelkesülünk, és mert ezek szolgálatában láttuk a múltban is mindig jelöltünket, Hegedűs Lórántot (Élénk éljenzés), ezért jelöltük őt képviselőnké.

T. polgártársaim, nagyon nehéz helyzet közepette van szerencsétlen hazánk; súlyos gazdasági és pénzügyi helyzete. Jó volna, ha akár tíz Hegedűs Lórántot küldhetnénk a nemzetgyűlésbe (Igaz, úgy van!). Ennyit, fájdalom, nem küldhetünk oda, de egyet módunkban áll beküldeni Isten segítségével és ez az önök szavazatainak támogatásával sikerülni is fog. Nem hiszem, hogy a mi harcunk és munkánk nehéz lesz. Nem bírom elhinni, hogy alantas, közönséges kortesfogásokkal egy intelligens városi kerület polgárságát félre lehet és orránál lehet vezetni. Ismétlem, nem hiszem, hogy nehéz munkánk volna, de hiszen egy egészen új választási rendszerrel állunk szemben; sok kérdőjel áll előttünk. Itt van a nők választójoga. Hisz a nők maguk is kiszámíthatatlanok (Derültség). Mondom, nem hiszem, hogy nehéz lesz harcunk, de ha tévednék és az nehéz lesz: fogadalmat teszünk, hogy mi fáradhatatlanul fogunk munkálkodni; küzdeni, harcolni fogunk, a jelöltünk személye iránti rajongással fogunk küzdeni és győzni fogunk. Éljen Hegedűs Lóránt! (Lelkes éljenzés).

Hegedűs Lóránt: Igen tisztelt polgártársaim! (Halljuk! Halljuk!) Nagyon szépen köszönöm az elnökség e meleg szavait és még inkább azt a jóleső fogadtatást, amelyben részesültem. Meg fogom hálálni. Meghálálom avval, hogy teljes őszinteséggel tárom önök elé e rettentő helyzetben meggyőződésemet (Halljuk! Halljuk!).

Nem programbeszédet mondok; én politikai hitvallást teszek le az önök kezébe. Teljes tisztelem önök iránt vezessen engem az őszinteségre, amelyre kötelezve vagyok azért is, mert ilyen választás még nem volt. A nemzet sorsa, az önök vagyona, gyermekeik jóléte függ attól, hogy kit küldünk a parlamentbe, de őszinteségre vagyok kötelezve azért is, mert én fogadást tettem és ezt a fogadalmamat most önök előtt beváltom.

Nem tudtam még nem régen, hogy önöket látni fogom-e még. Midőn a Lenin-fiuk börtönbe vetettek és hetekig kínlód-

tain a rossz szalmaágyon, akkor azt a fogadalmat tettem, gyakran kinézve a rácsos ablakon és látva, hogy Rákos felől hogy vörösödik a nap és nem tudva, hogy nem az én vörös napom lesz-e az — azt a fogadalmat tettem, hogy ha mégegyszer a politikához juthatok, félreteszem minden régi előítéletemet, félreteszem tapintatomat is és politikám a kérlelhetetlen szókimondás politikája lesz (Éljenzés). Én tehát önök elé fogom tární nézetemet és arra kérem, hogy hallgassák meg; úgy fogok beszélni, mint egy meggyötört magyar léleknek kell beszélnie más meggyötört magyar lelkekhez (Halljuk! Halljuk!). És azért azt mondom, ami szokatlan egy jelöltnél: hogy ne mindenki kövessen engem; ne jöjjenek velem azok, akik jól érzik magukat, akik meg vannak elégedve; ne jöjjenek azok velem, akik nem szenvedtek a háború alatt és nem érzik a mostani idők rettentő súlyát, — én velük nem tudok együtt menni; ne jöjjenek velem azok sem, akik azt hiszik, hogy ez jól van így; akik bele tudnak nyugodni a magyarság rettentő helyzetébe és akik el tudnak csüggedni, azok se jöjjenek velem, mert én hiszem, hogy mi ebből a helyzetből ki fogunk bonyolódni (Élénk helyeslés).

Azt hiszem, hogy soha-soha a magyar nemzet ilyen időket még nem élt át. Ez a tatárjárás és a mohácsi vész együtt. Még nem volt rá példa, hogy egy nemzetet egyszerre négy ilyen csapás sújtson: elvesztett egy nagyrészt idegen érdekekért viselt háborút; egy rettentő forradalom, a bolsevizmus pusztításai és végül a román betörés és okkupáció összes kínjai. Azt hiszem, ennél több csapás egy nemzet fölött még nem sokasodott, és azért szentül hiszem, hogy ha mi ezt keresztül álljuk, ha ezt a telet keresztül tudjuk szenvedni; ha magyárokul segítünk egymáson és nem veszünk össze, akkor ezt a nemzetet soha-soha elpusztítani nem lehet (Élénk helyeslés és taps).

Arra kérem önöket, hallgassanak meg. Én azt hiszem, meg fogjuk találni a módját annak, hogy együtt, de csak együtt ebből a rettentő bajból kijöjjünk. Én úgy érzem magam, — talán önök is — mintha egy földalatti alagútban volnánk, ahol csak jajoknak rettentő örvénylése zajlik. Minden nap új baj szakad reánk, sem mi, sem családunk előre menni

nem tudunk és nem látjuk, hogy hol van a kimenetel innen, hogyan tudnánk ismét a világosságra jutni.

Ha az emberek ilyen sötét alagútban vannak, ha a bányajáratból nem tudnak kijutni, mit kell tenni? Először össze kell fogózkodni. Nekünk, akik épp oly hősök kell, hogy legyünk itthon, mint fiaink voltak a harctéren, épp úgy magyarokul össze kell fogózkodnunk, amint a Doberdó szikláin a bakák összefogózkodtak, amint összefogóztatva mentek Albánia maláriás mocsarain vagy a Kárpátok bércsein; össze kell fogni, mert másképp sem önök, sem mi kimenni nem tudunk és ha másért nem, ezt gyermekeinkért meg kell tennünk. Én tehát azt mondom önöknek: próbáljunk összefogózni és keressük azt, hogy hol van a kijárási ebből a rettenetes alagútból.

Ha valaki egy alagútban eltéved, azt kell néznie, hol jött be és akkor megfordulva épp az ellenkező irányban kell kifelé törekednie. Az alagút nyilasán mi visszafelé menni nem tudunk, sok hullával van az betakarva, oda vissza jutni többé nem lehet. Nekünk tehát meg kell tudnunk, hogyan jutottunk ebbe a borzasztó bajba azért, hogy a túlsó oldalára fordulva, ki tudjunk menni. Ez az egyetlen, amellyel megpróbálkozhatunk és ezt akarom önökkel megkísérelni.

Azt kérdezem, t. polgártársaim, hogyan jutottunk mi ebbe a rettentő helyzetbe, mert bizonyos, hogy sokkal több bűnhődés szakadt reánk, mint amennyi a bűnünk volt. (Úgy van! Úgy van!) Mi ennyit, ilyen rossz sorsot nem érdemeltünk meg. Mi most vezekelünk bűneinkért, erényeinkért, vezekelünk ellenségeink bűneiért és vezekelünk barátaink bűneiért és erényeiért. Ilyen rettentően összemarcangolva, mint ez a Magyarország, nincs egyetlenegy ország sem. Mi ezt nem érdemeltük meg, tehát meg kell tudnunk, hol vannak a hibák, amelyek elkövették és amelyek, hogy kiegyenlítettessenek, kell hogy az alagút túlsó oldalán kimenjünk. Előterjesztem erre vonatkozó felfogásomat és arra kérem önöket, hogy ellenőrizzenek. Nem hiszem, hogy tévedek, de ha tévedek, annál szívesebben fogok tanulni önöktől.

Szerintem az első hiba ott történt, hogy a mi diplomáciánk egy merőben arisztokratikus és etikett-diplomácia volt.

(Úgy van! Úgy van!) Európa nem bírta ki Németország megerősödését és sem a német, sem az osztrák-magyar diplomácia ezt nem vette észre. Nekünk olyan gróf urak voltak diplomataink, akik parfümös zsebkendővel tennisz-bajnokságokat vittek el, de hogy az országnak mi az érdeke, azzal nem törődtek. (Élénk tetszés és taps.)

1914-ben tört ki a világháború. 1914. tavaszán én visszajöttem egy külföldi útról és tartottam egy beszédet, amelyért akkor engem rettenetesen megszidtak. Én azt mondtam: nem tudom, mi fog történni, de érzem, hogy valami borzasztó baj akar jönni a világra; attól félek, hogy a mi diplomáciánk lesz az utolsó, amely ezt megtudja. Azt mondtam, hogyha nekem mint kereskedőnek olyan tudakozó irodám volna, mint aminő a mi diplomáciánk, akkor rég csődbe jutottam volna. (Élénk tetszés.) Ezért a beszédemért engem a delegációban az összes gróf urak megtámadtak. 1914. augusztusában, az utolsó delegáció utolsó ülésének utolsó naplójában az van, hogy Windischgraetz Lajos, Károlyi Mihály és más gróf urak nekem jöttek, hogyan merem azt mondani, hogyan merem azt hirdetni, hogy mint Franciaország és Amerika teszik, polgárokat, kereskedőket kell diplomatáknak küldeni, hogyan mérem megtámadni a nagy diplomatát, gróf Berchtold Lipót. (Derültség.)

Méltóztatik látni, mennyire igazam volt; igazam volt annál inkább, mert a németeknek ugyanez a szerencsétlenségük volt. Én sokat tűnődtem azon, hogyan kezdődött a világháború, mert ez a világháború nem 1914 augusztusában kezdődött. Annyi puskapor volt már akkor felhalmozva Európában, hogy ennek el kellett valahol sülni, ezt már ember meg nem akadályozhatta.

A világháború azzal kezdődött, hogy Európa nem bírta ki, hogy Németország annyira fejlődjék és mi magunk ebbe az örvénybe épp úgy belesodrótunk, amint a török viszályba belesodródott Európa és Törökország verekedésébe belepusztultunk. Szerintem a világháború akkor kezdődött, mikor a szerencsétlen II. Vilmos császár Bismarckot elbocsátva, felmondta a titkos német-orosz szerződést. Ezáltal az orosz

medve elszabadult láncából és beleszaladt a francia kakas karjaiba.

Ez nem volt elég. A német császár elkezdte es ist erreicht bajuszával együtt a jaffai kikötőt építeni, megjelent Agadirban, megjelent mindenütt, ahol veszélyeztette Angliának Indiába menő útját és ezáltal Angliát is belekényszerítette a hármass szövetségbe. A kocka el volt vetve, a többi aztán nem volt egyéb, mint az entente-diplomácia játéka velünk, kis egerekkel szemben, hogy mikor fogunk saját halálunkba belerohanni. Ezt köszönhetjük arisztokratikus diplomáciánknak.

Ezt én ma ezen a helyen nem ok nélkül mondom el. Elmondom nemcsak azért, mert mi soha többé arisztokratikus diplomáciát tartani nem fogunk, hanem elmondom azért is, mert a jelenlegi kormányra ennek vonatkozása van. A vonatkozás az, hogy mikor sir George Clerk itt kormányt akart alakítani, — önök bizonyára olvasták az újságokban — én gróf Apponyi Albertet ajánlottam miniszterelnöknek. Az úgynevezett keresztény nemzeti párt Apponyit nem tartotta elég kereszténynek (Élénk derültség), mert nem volt a pártjában és mert a párt érdeke sokkal fontosabb rájuk nézve, mint a nemzet érdeke, ennél fogva Apponyi jelöltségével megbuktunk. Abban az időben volt egy pillanat, amikor a konferencia összes arisztokrata tagjai elhagyták a termet és mi ott maradtunk parasztok, bugrisok és munkások és nem tudtunk mit csinálni. Ekkor én mertem azt csinálni, hogy Huszár Károly miniszterelnök pártjára állottam és arra kértem a szocialistákat, hogy ők is csatlakozzanak ehhez, hogy mi bugrisok megcsináljuk azt, amit a nagy urak megcsinálni nem tudtak: a koncentrációs magyar kormányt. Úgy hallottam, hogy azóta némelyek a kaszinóban gúnyolódnak felettem és Huszár Károly felett azért, mert én egy néptanítónak állottam pártjára. Hát vegyék tudomásul a kaszinó azon urai, hogy én igenis azért állottam a végzetes pillanatban Huszár Károly mellé, mert ő néptanító volt és vegyék tudomásul azt is, hogy mi, polgárok, — nem a szocialisták, de mi polgárok — el fogunk söpörni mindenkit, aki Magyarországon a születési előjogokat vissza akarja állítani. (Hosszantartó helyeslés, éljenzés és taps.)

A diplomácián kívül a másik to oka volt halálos veszedelmünknek az osztrák hadsereg. (Úgy van! Úgy van!) Mi soha, de soha többé magyar fiukat osztrák generálisokra bízni nem fogunk. (Zajos helyeslés és taps.) Ezért éreztünk meleget ezekben a hideg időkben akkor, midőn Horthy fővezérlete alatt ismét bevonult a mi nemzeti hadseregünk és ezért mondjuk egymásnak, hogy mi ebbe a hibába többé beleesni nem fogunk. Nekünk nem kellene — bármily kitűnőek is — az osztrák generális urak, mert láttuk, hogy — tisztelet a derék kivételeknek — mit tudnak. (Úgy van! Úgy van!) Nagyon nehéz róluk ítéletet mondani. Nekem mindig eszembe jut az a mondás, amit a Dreyfus pörben mondott Dreyfus védője du Paty de Clam tábornoknak: Tábornok ur, önnek sikerült; tetemesen kibővíteni az emberi ostobaság határait. (Élénk tetszés és derűtség.)

Ezt a nézetemet, hogy én, aki a 67-es iránynak voltam húsz éven át híve, a nemzeti hadsereg mellé állok és a magyar hadsereget követelem, elmondtam a képviselőházban egyik két év előtti beszédemben. Akkor hirdettem azt, hogy mi 67-esek a magyar hadsereget soha többé közös ármádiává átalakítani nem fogjuk. (Élénk éljenzés.) Akkor közbeszólt nekem egy képviselő úr, azt kérdezte tőlem, hogy voltaképpen mi vagyok én: 67-es vagy 48-as? Erre azt feleltem, hogy én nem vagyok sem 67-es, sem 48-as, hanem 1918-as vagyok és nagyon félek, hogy nemsokára 1919-es talállok lenni. (Élénk tetszés.) Az a képviselő, aki közbeszólt, gyatra politikus, de nagyon jó családapa volt: Hock János főtisztelendő úr. (Élénk tetszés, derűtség és taps.)

Diplomáciánk és hadseregünk bajain kívül harmadik oka e szörnyű és példátlan, meg nem érdemelt szerencsétlenségnek az, hogy mi elkéstünk a demokratikus reformokkal. Magyarország elkésett. (Úgy van!) És itt legyen szabad elmondanom a következőt: Én fiatal — még fiatalabb — koromban arra vállalkoztam, hogy a Csendes-Óceántól a Fekete tengerig bejárom az összes külföldi magyar telepeket, meg is tettem és midőn hazajöttem Amerikából, azt írtam — és azóta minden évben egyszer azt írtam — hogy az amerikai kivándorlásnak

nemcsak az az oka, hogy amint a hold a tengert, úgy vonzza Amerika a mi embereinket, hanem oka az is, hogy mi valósággal eltaszítjuk a mi véreinket, először azért, mert rossz birtokrendszerünk nem engedi meg a paraszt letelepedését, minélfogva követeltem a kötött birtok széttörését, másodszor, mert a mi népünk ki van zárva a politikai jogokból; ezért számára szerintem jogot kell adnunk és az általános választói jogot kell nálunk behozni. Ez az utóbbi volt az egyetlen pont, amelyre nézve nagy és még haló porában is imádott vezéremmel, Tisza Istvánnal nem értettem egyet.

Higyjék el, hogy életem legkeservesebb küzdelmeit itt a fasorban, Tisza István lakásán küzdöttem végig, midőn vele birkóztam, hogy engedje meg, hogy meggyőződésem szerint és azért, mert az ipari munkássággal össze vagyok forrva, az általános választói jognak lehessen híve. Azt mondtam neki: Nem birkózhatom veled, István, de én is kálvinista vagyok, nagyon kémény a nyakam, ennélfogva nehéz elbírnivaló velem. Megpróbáltam 1910-ben, midőn a nemzeti munkapárt megalakult, hogy a munkások és a nemzeti munkapárt között egy általános választói jogban megegyezést hozzunk létre. Tisza nem akarta és megvan ma is az a levele, amely életemre nézve forduló pontot jelent és amelyet egyszer még a nyilvánosságának át fogok adni. Az van benne, hogy „Minden tisztelem és szeretetem mellett irántad, ha az általános választói jog nemzetrontó igéjének híve leszel, én kérelmelhetlenül ellened fogok fordulni.” Ez a levél volt az, amely miatt én, mert híve akartam maradni Tisza Istvánnak, csak lassan mehettem át az általános szavazati jog alapjára.

Másodszor 1911-ben újra megpróbáltam Lukács László miniszterelnöksége alatt a Házban a munkások számára az általános egyenlő választójogot kiküzdni. És mi történt? Méltóztassék a naptárt megnézni. 1911 december 13-án az történt, hogy gróf Károlyi Mihály, az általános választói jognak akkori nagy ellenzője, az összes grófokat — Polónyi Gézárt is beleértve — (Derűltség) összehívta palotájába, hogy tiltakozzanak az ellen, hogy mi a munkásságra a választói jogot kiterjesszük. Harmadízben ismét megpróbáltam az e körül folyt

tavalyi nagy csatában az általános választó jognak a képviselőház többségi pártját megszerezni és ma azt mondom önöknek, éppen azért, mert sokan vannak, akik az általános választói jognak ma sem hívei, hogy nézetem szerint ha ez a két reform: a földbirtok reformja és az általános választói jog meg lettek volna, akkor sikerült volna a munkásság értékesebb részéből és a magyar polgárság haladottabb részéből oly kormányt alakítani, amely minket sokkal könnyebben vezetett volna át egy vesztett háború borzalmain, mint azok az alakok, akiket gróf Károlyi Mihály maga köré gyűjtött.

És még egyet, mert azt ígértem, hogy őszinte leszek, hogy én, aki az általános választó jog híve voltam, ma sokkal inkább híve vagyok mint eddig és ezt meg kell mondanom mindazoknak, akik ma gúnyolódnak, hogy micsoda nemzetgyűlési választások lesznek ezek. Mondom pedig ezt azért, mert én nagyon sok választást csináltam végig életemben. Húsz évig voltam képviselő — amiből nem következik, hogy ha önök úgy akarják, még további húsz évig ne lehessenek az. (Éljenzés). És ha most összehasonlítom, hogy milyenek voltak az én régebbi jelöltségeim és hogy mi történik velem most, amikor négy hét óta vagyok az önök jelöltje, el kell mondanom, hogy azelőtt az első héten, mi dőn lementem a kerületembe, mindig három noteszem is tele lett a protekciókkal és ajánlásokkal, amelyek a magyar államnak pénzébe kerültek. Másodszor: se szeri se száma nem volt az etetés és itatásnak és harmadszor: némelyek még a markukat is tartották és pedig nem azért, hogy velem kezdet szorítsanak (Derültség). Ma pedig négy hete, hogy jelölt vagyok és tőlem még senki protekciót nem kért; senkinek eszébe sem jutott, hogy dínom-dánomot rendezzünk, vagy, hogy pénzt kérjen tőlem. Ennélfogva azt állítom, hogy az általános választójognak nagy nemzetnevelő hatása van. És én úgy érzem magamat, mintha egy nagy folyóban úsznám, ahhoz képezt, hogy azelőtt kis fürdőkádban kellett tempóznom. Ebből következik, hogy az általános választójogból nem engedünk; azt visszacsinálni nem lehet, sőt tovább kell mennünk a demokrácia terén, mint azt az ember egynémely helybeli demokraták beszéde után hinné. Tovább kell vinnünk a demokratikus reformokat azzal, hogy

meg kell teremtenünk a munkások számára az aggkori biztosítást, meg kell csinálnunk katonáink számára a rokkantbiztosítást, gondoskodni kell a köztisztviselők, a bírák, a postások és vasutasok emberséges megélhetéséről és a magántisztviselők nyugdíjáról is (Élénk helyeslés).

Én tehát megmaradok ezen demokrácia mellett azért is, mert szerintem, ismétlem, a háborús veszedelem egyik oka az volt, hogy a demokratikus haladásban nem tartottunk lépést (Élénk helyeslés).

Végül egy negyedik oka volt szörnyű katasztrófánknak az, hogy e nagy idők nem szültek nagy embereket, hanem csak idétlen magzatokat termettek. Egyetlen férfi volt: Tisza István, azt is megölték. Az férfi volt, az magyar volt és nekem, aki itt állok önök előtt, mérhetetlen büszkeségem az, hogy mikor utoljára álltam fel szólásra a képviselőházban, midőn engem Tisza cinkosának neveztek, azt a szent vallomást tettem, hogy Tisza Istvánt elhagyni nem fogom. És politikai babonám visz engem ehhez a kerülethez, mert itt van az a Roheim-villa, ahonnan Tisza István a világtörténelem számára elköltözött az örökévalóságba. És önöknek, t. polgártársaim, magyar polgártársaim, azt mondom, hogy egy új nagy csillag gyuladt ki most a magyar éjszakában; Rákóczi, Zrínyi, Széchenyi, Kossuth és a tizenhárom vértanú mellett egy új planéta ragyog, a Tisza István neve és valahányszor nagyon sötét lesz az egünk nekünk, magyaroknak, mindig ragyogni fog sok ezer évig, mert mi sok ezer évig leszünk magyarok, akármit csinál az entente velünk (Élénk tetszés éljenzés és helyeslés). És én pedig azt mondom Tisza István csillagnak: „István, én nem vitázom többé veled, mert én hű voltam Hozzád, de én hű maradok saját meggyőződésem mellett is.” (Zajos tetszés).

Ez a négy oka volt az összeomlásnak, legfőként talán az emberhiány, mert Tisza után több ember nem volt. Voltak igen kedves trapéz-művészek, voltak igen kedves diplomaták, amatőr arisztokraták és volt minden, csak ember nem volt; nem volt ember sehol, kezdve a gyenge kis királytól, le, le, le, egészen az utolsó gróf Károlyi Mihályig (Felkiáltások: Legutolsó!).

Ezt a nevet azért említem mindig, mert a magyar tan-

könyvekben valaha Károlyi-forradalmat fognak említeni és ennél csodálatosabb dolog még a világon nem volt. Önök bizonyára voltak már külföldi városokban és nézték üveg alatt a nagy akváriumokat. Azokban az akváriumokban vannak különféle élő lények, amelyek állatok és növények egyaránt. Egyszer csak egy rózsza el kezd úszni, vagy egy hal megmerevedik és az ember nem tudja kiokoskodni, hogy micsoda az, állat-e, vagy növény, vagy kő. Ilyenféle alakokból áll a magyar forradalom personage-a. Itt volt egy csomó különös ember: egy hadügy-miniszter, aki nem akart katonát látni (Derűlség), egy földművelésügyi miniszter, aki nem akart búzát látni (Derűlség), egy pénzügyminiszter, aki nem akart vagyonokat látni (Úgy van! Derűlség), egy kultuszminiszter aki nem akart kultúrát látni és ezt saját magán kezdte meg (Derűlség) és végül jöttek azok, akik azt mondták, hogy nem akarnak többé minisztert látni és Károlyi Mihályt meg akarták választani a köztársaság elnökéül. Én hitet teszek amellett, hogy Károlyi Mihályt tartom a magyar történelem legnagyobb gonosztevőjének (Úgy van, úgy van!). Én meglestem őt akkor, midőn egy év előtt, november 16-án minket feloszlattak és ő odaállt a balkonra és beszélt önöknek. Százvezrek hallgatták áhítattal (Mozgás és ellentmondások). Pedig hányszor dörögte Tisza István, hogy ne higgyenek neki; hányszor emeltem fel gyenge szavamat, hogy ne hallgassák őt, de hallgatták és hittek neki. Én mindezt néztem és láttam, hogy a rendőrség elfogta a csirkefogókat, akik az emberek zsebéből kihúzták a pénztárcát, de nem fogta el azt, aki megölte, az emberek lelkesedését és kilopta az ország becsületét (Úgy van! Úgy van!).

Ő rá illik az, amit Macbeth mond nagy átkában, hogy Macbeth megölte az álmot: Károlyi megölte az ország becsületét. (Hosszantartó zajos tetszés, éljenzés és taps.) És t. polgártársak, azt mondom önöknek, hogy a magyar tankönyvekben — mert lesznek magyar tankönyvek sok száz esztendeig — a gyávaság legnagyobb fokát Károlyi Mihálýságnak fogják nevezni. (Úgy van! Úgy van!) Én láttam ezt az embert, mikor egy részeg katona lelőtt Tiszára a parlamentben. Tisza ott ült merev arccal és minden képviselő velem együtt nyu-

godtan a helyén maradt, csak Károlyi Mihály bújt a pad alá fedezéket keresni. (Derűtség.) Amint másnap olvastuk a Magyarországon, egy narancshéjon elcsúszott, dacára annak, hogy már két év óta Magyarországon egyetlenegy narancs nem volt. (Élénk tetszés és derűtség.) Ő gyávaságból lett miniszterelnök, gyávaságból adta ki az országot, gyávaságból adta át a hatalmat a bolsevikieknek és most azt olvassuk proklamációjában, hogy azért volt kénytelen átadni Kun Bélának a hatalmat, mert ő megtudta, hogy a Gellérthegyről négy ágyú volt az ő fejének szegezve. (Élénk derűtség.) Azért kénytelen volt Magyarországot elpusztítani. Akik önök közül velem együtt a Gellérthegyen sétálnak, nagyon jól tudják, hogy a négy ágyúnak nem volt závára és ennél fogva ez a négy ágyú éppen olyan üres volt, mint az a fej, amely felé irányítva volt. (Élénk tetszés, derűtség és taps.)

Elég ebből, polgártársaim, elég. Ezt a szép zengzetes magyar nyelvet sohase piszkoljuk be többé ezzel a szóval, hogy gróf Károlyi Mihály! (Élénk helyeslés.)

Én most megmondottam önöknek őszintén, hogy én ebben a négy dologban látom Magyarország összeroppanásának okait. Ha ez így van, — és úgy látom önök erre nézve egyetértenek velem — most áttérek arra, hogy megmondjam, hogyan tudunk kijönni ebből a bajból, vagyis miután látjuk, hogy az alagút hol dőlt össze, most forduljunk meg és próbáljunk az alagút másik oldalán kijönni.

T. polgártársak, kedves polgártársnők, ne vegyék rossz néven, hogy ezzel önöket untatni fogom. Nekem ez a kötelességem. (Halljuk! Halljuk!) Én az önök meggyőződéséhez akarok férközni. Nekem nem szavazatok kellene, hanem meggyőzések és ennél fogva most töprengök azon, hogyha ez a nagy országromlás példátlanul, érdemetlenül reánk szakadt és mi itt kínlódunk ország nélkül, szén nélkül, kenyér nélkül és ma még gyermekeink reménysege nélkül, — és ez a legborzasztóbb — hogy akkor hogyan tudunk kijönni ebből. (Halljuk! Halljuk!)

T. polgártársaim és munkásbarátaim, segítsenek nekem a gondolkozásban, mert először azt fogom mondani, hogyan

nem tudunk ebből kijönni. Hiszen ha rossz helyen kezdünk, belepusztulunk, mert nincs sok időnk. Ezt a telet ki kell bírni, egy nemzetet nem lehet, mint a szőlőt felfüggeszteni, hogy egy telet bírjon ki a szalagon. Nekünk élnünk kell, a gyermekeinkért kell élnünk, tehát meg kell próbálnunk, hogy kijöjünk ebből a földalatti nyomorúságból. Erre válaszom a következő.

Legelőször is nem lehet ebből kijönni úgy, hogy felekezeti és társadalmi harcot csinálunk. (Úgy van! Úgy van!) Én most már huszonöt éve munkálkodom a magyar közgazdaság mezején, talán valami eredményt el is értem, én kérek ennél fogva mindenkit, aki a közvéleményben valamit tesz, hogy most az egyszer hallgasson a magyar közvélemény én reám és higgye azt, hogy huszonöt évi verejtékes munkámnak becsületos, eredményét foglalom össze ebben az igazságban, amelyet most mondok. Az igazságom a következő: Ha valaki pályadíjat akar kitűzni arra, hogyan lehet megakasztani az élelmezést, hogyan lehet minél kevesebb fát és szemet teremteni, hogyan lehetséges a pénzt tovább rontani, akkor a pályadíjat az fogja elnyerni, aki társadalmi és felekezeti harcot csinál. (Úgy van! Úgy van!) Mert a társadalom szervezete egy élő organizmus, a társadalom erejének az ereken át kell mennie; mindenki, aki a másik felekezetet üti, elszakít egy eret, mindenki, aki társadalmi harcba megy, elszakít egy másik eret és így a vér nem tud forogni. (Úgy van! Úgy van!) Az én igazságom az, hogy aki akár jó, akár rosszindulatból társadalmi és felekezeti harcot csinál, az megfoszt minket evéstől, fától, tüzeléstől és megfoszt attól, hogy ezt a borzasztó telet ez a nemzet ki bírja állni. (Úgy van! Úgy van!)

Ennél fogva arra kérem önöket, most az egyszer higgyenek nekem, hogy ehhez a fegyverhez nyúlni nem szabad. (Úgy van! Úgy van!) Azt hiszem, sokan lesznek, akik ezt belátják és, talán szidnak érte engem, — ez nem baj, én a szidást elbánom (Derültség;), — de azt mondják: ezzel a kérdés, nincs elintézve, itt van még a keresztény, nemzeti, zsidókérdés, erről ut keiL heszéini, Errá is fogok, beszélni. Úgy mint keresztény máé. polgártársaimat arra kérem, hallgassanak meg. Őszintén

beszélek, semmit el nem titkolok és azt hiszem, önökkel egyetértésre fogok jutni. (Halljuk! Halljuk!)

Én a helyzetet így látom:

Az egész világon egy irtózatosszerű vérvészesség támadt. A legújabb amerikai statisztika szerint tizenhárom millió embert öltek meg a világháborúban. Ez rettenetes. Itt olyan borzasztó legyengülése állott elő a szervezetnek, hogy az emberek beleszedülnek és minden legyengült emberi szervezet igyekszik, látván az emberi gyengeséget, földöntúli fogantyúkat keresni. Ennélfogva természetes, hogy a háború végén egy nagy vallásos áramlat állt elő. Aki ezt nem érti, az állat és nem ember. Ez a nagy vallásos áramlat természetesen bizonyos reakciós tünetekkel jár. Ez is természetes. Az inga kileng balra, az ingának ki kell lengnie jobbra is. Ez azonban minden vallást egyformán érintett, azért, mert a bolsevizmus minden vallást megtámadott, épp úgy megtámadta a hithű zsidót, mint megtámadta a hithű keresztényt. (Úgy van! Úgy van!) Tovább megyek, mert a bolsevizmus némely részének voltak keresztényellenes tendenciái, azt hiszem ez ellen önöknek is, nekem is és minden jó magyarnak tiltakoznia kell, de — azt is hiszem, amit mondok — ugyanakkor a magyar zsidóságot egy nagy szerencsétlenség érte, az a szerencsétlenség, hogy a népbiztosok nagyrésze a gettho söpredékéből került ki. (Úgy van! Úgy van!) Ennek azonban csak egy orvossága van: az, hogy ezt a tizennégy népbiztost haza kell hozni és el kell Ítélni (Zajos helyeslés); az az orvossága, hogy a bűnösöket elítélni és nem az ártatlanokat! (Zajos tetszés, helyeslés és taps.) Ugyanakkor haza kell hozni gróf Károlyi Mihályt/is. (Zajos helyeslés és taps.) Ne nyolc bíró, ne öt bíró, ne tizenhét esküdt Ítélezzék, hanem — mint a régi Görögországban volt — adjanak nekünk mindnyájunknak, tisztességes keresztényeknek, tisztességes zsidóknak, mindnyájunknak egy követ, mi majd ítélni fogunk Károlyi Mihály és az egész banda fölött. (Hosszantartó zajoa helyeslés és taps.)

Az én édesanyám az ő Jókai-fantáziájával azt mondta nekem: Fiam, ha egyszer az lenne a sorsod, hogy Magyarország pénzügyeit kell rendezned, azt úgy kell kezdeni, hogy a

Kun Béla akasztásánál beléptidijakat kell szedni. (Hosszantartó zajos tetszés, derűtség és taps.)

Azt mondják, t. polgártársaim, hogy itt van a keresztény nemzeti párt. Engem többször felszólítottak, hogy miért nem lépek fel, vajjon keresztény vagyok-e, nemzeti vagyok-e és hogy miért nem vagyok a párt tagja. Erre azt felelem: Polgártársak, nekem az igazság kell és aki nem híve az igazságnak, az ne jöjjön velem. (Élénk tetszés.) Igazságom pedig a következő:

Hogy keresztény vagyok — miután a kültelkeken azt mondták, hogy Geiger Lipótnak hívtak, — (Élénk derűtség.) azt mondom, polgártársak: ezen a helyen, ebből a protestáns iskolából kelljen nekem tanúságot tenni amellet, hogy őseim Bocskayval a protestáns szabadságért küzdöttek és nekem ma, Hegedűs Sándor halála napján kelljen bizonykodnom amellet, hogy ki volt ő minden magyar protestáns keresztényember részére? Aki nem hiszi kereszténységemet az életem után, az a programbeszédem után sem fogja elhinni. (Élénk tetszés.)

A másik az, hogy nem vagyok nemzeti vagy nem vagyok magyar. Hát én nem tudom, ennek a szónak mi értelme van. Én nem hiszem, hogy ebben a kerületben valaki ezt mondhassa. Mindenesetre kérem az illetőt, ha akad ilyen, hogy hurcolkodjék el a szomszéd kerületbe. A szomszéd kerület az Angyalföld, ott el fogják hinni. (Élénk derűtség.) Hogy nem volnék nemzeti! Hisz akkor, mikor nem volt olyan könnyű, mikor nem dicsértek érte, akkor én azt hirdettem és megírtam azt, hogy bár most fekete kabát van rajtam, őseim darócban jártak és parasztok voltak és bár engem a gyár és a banktechnika foglalkoztat, bensőmben ma is az vagyok, akik elődeim voltak, az ezer éves paraszt. (Élénk tetszés és taps.) S akkor, mikor ezt a hitet tettem, bebizonyítottam, hogy én magyar vagyok. Polgártársak, én keresztény is vagyok, nemzeti is vagyok, de párt nem vagyok, mert sem a magyarságot, sem a kereszténységemet én pártcélokra és mások fejbeverésére nem fogom felhasználni. (Hosszantartó zajos helyeslés, éljenzés és taps.) Én a Jézus keresztje alatt állok most inkább mint akkor, midőn még nem szenvedtem annyit: Jé-

zus keresztje alatt állok, de Jézus szívében én mindig csak szeretetet találtam és sehol sem találtam az írásban azt, hogy „gyűlöld felebarátodat mint tenmagadat.” (Zajos tetszés és taps.)

Ennélfogva azt mondom azoknak, akik engem hívogatnak, hogy én meg vagyok elégedve kereszténységgemmel és magyarságommal és ezért én pártot csinálni nem fogok. És ebből én egy tanulságot vonok le, mert én a régi politikai iskolát jártam és nem egészen értem a mostani politikai műkedvelő pártvezéreknek és a Beketow-cirkuszban fellépő volt miniszter uraknak az eljárását. (Élénk derűtség.) Én — és ezt megmondtam a kültelken is — sem a Beketow-, sem a Barokaldi-, sem más cirkuszban fellépni nem tudok, mert politikai bukfencekre, mutatványokra kapható nem vagyok és én azt mondom nekik, hogy a régi politikai iskola azt tanítja, hogy a pártokat nem szabad oly jelszó alatt alapítani, melyre az ember születésénél vagy vagyonánál fogva le van kötve: (Úgy van!) pártokat csak olyan jelszó alatt szabad alapítani, amellyel az embereket ki vagy be kapacitálni lehet. Párt jelszó az, hogy valaki 48-as vagy 67-es, mert itt meggyőzhetjük egymást; párt jelszó az, hogy az egyik konzervatív, a másik radikális, hogy az egyik agrárius, a másik merkantil, mert e tekintetben egymást kapacitálni lehet, de nem lehet pártot alapítani arra, amit valaki születésénél vagy vagyonánál fogva megváltoztatni nem tud, mert aki erre alapít pártot, az nem pártot, hanem társadalmi bomlást idéz elő. Ennélfogva ismétlem azt, amit mondtam, hogyha igaz az, hogy az alagútból csak úgy tudunk kijutni, ha összefogózunk, akkor fogózzunk igazán össze és ne társítsuk össze és ne válasszuk el egymást mesterséges válaszfalakkal, amelyek némely politikusoknak nagyon jók, de Magyarországnak nagyon rosszak. (Nagy tetszés.)

Megmondtam tehát, hogy mely oldalon nem lehet kijutni az alagútból és most áttérek arra, hogy hol lehet kijönni, mert igenis ki lehet jönni.

Ki lehet jönni először is a társadalmi béke útján. Társadalmi béke alatt értem mindenekelett azt, hogy a polgárság és a katonaság engedelmeskedjék. Társadalmi béke alatt

értem másodszer azt, hogy Magyarországon királyság legyen. (Élénk tetszés.) Ma, t. polgártársaim, erről, miután a kormány a békedelegáció tagjává nevezett ki, többet nem szólok. Nézetem az, hogy Magyarországnak királyságnak kell lennie, de a magyar korona ingyen nem kapható: Szent István koronája az egyetlen igazi korona ma Európában, ehhez a szentséghez senkinek sem szabad nyúlania. Aki király akar lenni Magyarországon, annak az országot vissza kell hoznia. (Percekig tartó éljenzés és taps.) S én még azt mondom, t. polgártársaim, hogyha az önök bizalma a nemzetgyűlésbe segít, én azt az indítványt szándékozom tenni, hogy miután főhatalom nélkül nem lehetünk, először régi törvényeink szerint nádort választunk (Élénk helyeslés.) és a nádor uralkodjék addig, míg a királyság tekintetében a többi hatalmakkal megegyezni nem fogunk.

Második tétel az, hogy a társadalmi béke ezzel sincs meg, a társadalmi békéhez szükséges a mi belső átalakulásunk, mert bárki akármit beszél, a háború előtti állapotokra mi vissza nem mehetünk. Nekünk mást kell keresnünk: egymással a jó megértést, hogy a hibákat kikerüljük. És itt elsősorban azokhoz fordulok, akik most először fognak a szavazásban résztvenni, a magyar hölgyekhez. (Halljuk! Halljuk!)

Én a női szavazati jog híve voltam, bár Tisza Istvánnal ebben sem értettem egyet és midőn először kerestem fel egy feminista deputáció, azt mondtam nekik, hogy én a nők szavazati joga mellett fogok szavazni, mert családi irataim között megvan az a hiteles adat, hogy szépanyám, Jókay Józsefné is szavazott az akkori választásoknál és miután szépanyám szavazott, követelem, hogy unokái is szavazzanak. (Élénk tetszés.) Ezért azt mondom a magyar nőknek, hogy rájok most egy nagy politikai misszió vár. Nem az a lényeg, nem az a politika, amit most csinálnak, hogy arra helyezik a aulyt, hogy hogy hívják a minisztereket és hogy a méltóságos államtitkár ur milyen automobilban utazott el; ez sem engem, sem önöket, sem a munkásságot nem érdekli. Ezt végezzék el a minisztereit egymás közt, de a magyar nőket érdekelje az hogy a magyar társadalom annyira fel van dűlva,

hogy mi férfiak elfoglaltságunk és durvaságunk mellett azt helyreállítani nem tudjuk; a női kéznek kell jönnie, hogy lenyúljon a társadalom mélyebb rétegeibe és segítsen a különböző nehézségeken át a vagyontalan osztályokat felemelni. Az a nőnek nagy politikai hivatása, hogy a vagyontalan osztályokat felkarolja, amelyeket helytelenül neveznek alsó osztálynak, mert alsó csak az, amely nem dolgozik, noha dolgozhatnék. A magyar nőnek hivatása az, hogy segítse azt az igazi szociálpolitikát, amelyet igen jól megtanultunk a proletárdiktatúra alatt és amely nem azt jelenti, hogy bennünket burzsoákat lesüllyesszenek a proletárok közé, hanem azt, hogy mi a proletárt felemeljük a becsületes polgárok közé. (Zajos tetszés és éljenzés.)

Másik nagy hivatása a magyar nőnek az, hogy segítsen — amit talán soká nem szabad nyilvánosan tenni — a magyar irredentát megcsinálni. (Élénk helyeslés.) Nem tudom, hogy Parisban mi vár reánk. Ezt az utat ne irigyelje senki sem. Reánk ott az ezeréves magyar kálváriának új stációi várnak. De gyötrelmeinken és álmatlan éjszakáinkon át fogjuk feltámasztani önökkel, önöknek és gyermekeinknek azt a hazát, amelyet ma csak bibliai szent némasággal szeretni szabad. (Élénk tetszés, éljenzés és taps.) Ha Paris másképp végezne felettünk, a magyar nőknek kellene jönniök és titokban, csendben a magyar irredentát megalkotniok, mert enélkül mi megélni nem tudunk.

Ez volna az első két csoportja azoknak az eszközöknek, amelyekkel szerintem az alagútból ki kell jönnünk. Most áttérek a harmadik csoportra; — nyugodtak lehetnek, már nincs nagyon sok hátra. (Élénk felkiáltások: Halljuk! Halljuk!) A harmadik csoportja azoknak az eszközöknek, amelyek szükségesek ahhoz, hogy mi összefogózhassunk és kimehessünk, egy megfelelő gazdasági és pénzügyi politikában foglalható össze. Annyi keserűséget mondtam már önöknek, hogy valami vígabbat is szeretnék mondani és ez a vígabb dolog a magyar pénzügyi politikának, a magyar pénz sajtóságos kalandjainak a szatírája. Én az én pénzügyi politikámnak — és ezt mélyen tisztelt barátomnak, a pénzügyminiszternek is figyelmébe aján-

lom — első tételét a gyűjtőfogházban találtam meg. Volt egy nap, midőn mélyen tisztelt barátommal, Heinrich Ferenc kereskedelemügyi miniszterrel minket fegyencek közé zártak be és öt napon át úgynevezett „tűzokoknak” tartottak. Ez alkalommal megismerkedtem egy fegyenczel és mondhatom, nincs az a regényíró, aki az emberi élet rejtelseiből annyit tanult volna, mint mi ott a gyűjtőfogház szalmáján. Ettől a fegyenc-től azt kérdeztem, hogy miért van ő itt és erre azt súgta nekem — és ez az, amiből az én pénzügyi politikám tételeire következtek — „bajtárs, kasszafúrás kísérlete, Margit-körút sarkán, de úgy van csinálva, hogy még a régi perrendtartás alapján sem lehet rájönni.” (Élénk derűtség.) És megtanított engem arra, amit eddig nem tudtam, hogyha az ember kasszát akar fúrni, — ezt ajánlom az önök figyelmébe (Élénk derűtség.) — először meg kell nézni, hogy nincsenek-e villanyosdrótok a kassza körül és ha vannak, akkor először el kell vágni a villanyos drótokat, mert különben minél jobban fúrják, annál jobban csenget. (Élénk derűtség.)

T. polgártársak, ez azt jelenti, azt ajánlom a pénzügyminiszter úrnak, hogy ne egy nagy fúróval álljon neki a kasszának, mert azok annál jobban fognak csengetni, minél jobban fúr. Ezen a módon, nagy lármával pénzügyi politikát csinálni nem lehet. Különösen figyelmeztetem a pénzügyi kormányt arra, hogy valahogy fel ne üljön ennek a szerencsétlen Szende Pálnak, aki azt mondotta, hogy Magyarországon lesz a világtörténetnek legnagyobb adója. Magyarország a világtörténetnek legkisebb adóját sem bírja el azért, — és ez az, amit fel akarok hozni — mert Magyarországon ma nem az a fő, hogy az államháztartás rendben legyen, hanem hogy az adóalanyok legyenek rendben, hogy azok meg tudjanak élni (Zajos helyeslés). A pénzügyi és gazdasági politikának kötelessége először az adóalanyokat feltámasztani, hogy majd azután az államháztartás rendje biztossittassék. Ennélfogva nekem olyan gazdasági politika kell, mely ezt érti, amely érzi azt, hogy neki a gazdasági erők természetes és szabad fejlődésére kell törekednie, mert csak ez tud minket az alagútból kivezetni.

További tétele a kibontakozásnak, — van még kettő,

ezzel be is fogom fejezni beszédemet (Halljuk! Halljuk!) — annak, hogy meg tudjunk élni, az, hogy, ha lehet, az entente-tal, ha nem, a világgal megértessük azt, hogy Magyarország egysége nem magyar szükségesség, hanem egész Európának szükségessége (Úgy van! Úgy van!). Ha ez az eldarabolás úgy tart, ahogy most látjuk a térképen, — nem tudom, de félek tőle — ebből csak két dolog lehet. Vagy az, ami talán lehetséges, hogy Európa e borzasztó vajúadásokban néhány év alatt elmossa határait és megszületnek az Egyesült Európai Államok, Ez is lehetséges. Ma, mikor „a falevelek lehullottak”, minden próféta rossznak bizonyult. De a másik, ami valószínűbb, az, hogy ha így maradnak a határok, ha a demarkacionális vonalak szerint Magyarországot szétmargolják, akkor Európának sikerült 2000 kilométerrel feljebb egy épen olyan Macedóniát teremtenie, mint amilyen Macedóniába belepusztult a béke (Úgy van! Úgy van!). Egész Kelet-Európában új Macedónia lesz azért, mert azok az országok, amelyek tőlünk darabokat szedtek el, már ma is hatalmuk mámorában csak a legborzasztóbb nemzetiségi és katonai elnyomással tudják ezeket a darabokat maguknál tartani (Úgy van! Úgy van!). Ha Európa megtudja azt, hogyan kergetnek el tót tanítókat a csehek; ha megtudja azt, hogy Erdélyben mit csinálnak a magyar tisztviselőkkel; nincs hatalom, amely ezt kiállja, mert az egész emberiség és az egész demokrácia Magyarország mellé fog állani (Úgy van! Úgy van!).

De van egy dolog, aminek sokkal nagyobb értelme van és ez az, amire már rámutattam akkor, amikor sir George Clerk bizalmával megtisztelt. Reclus nagy könyvében az van, hogy a világon csak két földrajzi egység van: az angol szigettenger és a Kárpátok medencéje. Ezt széttépni nem lehet. Minden politikai és gazdasági sztruktúra csak arra való, hogy ráilleszkedjék a geográfiáira. Ha tehát olyan politikai sztruktúrát csinálunk, amely nem illeszkedik a földrajzra s geológiára, az előbb-utóbb fel fog borulni azért, mert nemcsak azok érdekeit sérti, akik benn vannak Magyarországon, hanem azok érdekeit is, akik künn vannak Magyarországból (Zajos helyeslés és taps).

Ennélfogva nekünk Európához és a világhoz kell felebeznünk. Először is követelnünk kell a népszavazást, követel-

nünk kell azt, hogy mert azt hisszük, hogy a csehek elnyomják a tótokat, a románok elnyomnak mindenkit, mondják meg ők, hogy magyarok akarnak-e maradni vagy pedig el akarnak-e szakadni (Hosszantartó zajos tetszés, helyeslés és taps). Megkell mondani Európának azt, hogy mi, magyarok a forradalom népe vagyunk, — nem a Károlyi forradalmaké (Tetszés), hanem a Rákóczi és Kossuth forradalmaké (Úgy van! Úgy van!). Mi ötven évenként csináltunk forradalmat, ezt jól megtanították nekünk és ha akarják, újra meg fogjuk tanulni (Zajos helyeslés és taps).

Harmadszor meg kell mondani a kimerült Európának azt is, hogy az emberiség nyomorúsága szolidáris. Ha mi nyomorultak leszünk, ők is nyomorultak maradnak és ennél fogva saját önző érdekük az, hogy Magyarország a talpára álltassék (Élénk helyeslés).

Végül van egy utolsó követelménye annak, hogy ebből a borzasztóságból összefogózza kijöhessünk. Erre kérem önöket polgártársaim. Ez az, amit ezzel a szóval mondtam, hogy összefogózza és nem szétdarabolva, mint ahogy most látjuk. Ezt mondom különösen azért, mert én pártonkívüli alapon jelentem meg önök előtt és még azt sem tettem meg, hogy azokhoz a barátaimhoz, akikhez legközelebb állok, a nemzeti középárthoz csatlakozzam (Élénk helyeslés). Én pártonkívüli maradtam azért, mert valamire vállalkoztam és nem akarom, hogy ha — bár nem hiszem — ez nem sikerülne, bárkit is magammal rántsak. Én vállalkoztam arra, hogy pártonkívül a magyarság összefogását meg fogom próbálni (Élénk éljenzés) pártonkívül és ezt mondom különösen ebben a kerületben azért, mert annyi támadás ér minden oldalról. Amint látom a plakátokon, ellenjelöltjeink száma örvendetesen szaporodik (Derűtség) mint az élesztőgomba a kenyérben, oly gyorsan szaporodik és jobbról és balról támadásoknak vagyok kitéve. De jobbról és balról senkisé tud hozzányúlni az én igazságaimhoz és nagyon szeretném, ha azoknak szólhatnék, akik nincsenek jelen, ellenjelöltjeimnek. Egyik ellenjelöltemnek azt mondom, hogy én, aki a munkámmal elég tanúbizonyságot tettem a demokrácia mellett, a demokrácia és a felekezeti béke szempontjából is

nagyon szerencsétlen eszmének tartom, hogy velem szemben ellenjelöltet állítanak. Többet nem mondhatok, a többit majd el fogja mondani a titkos szavazás (Élénk helyeslés).

Azoknak pedig, akik keresztényszocialista programmal jönnek ellenem, azt mondom, hogy több kereszténység van az én hitemben, mint az övékben. Az övékben azonban van valami, amit ők nem mondanak meg őszintén: ők nem keresztényszocializmust akarnak, hanem akarnak valami konzervatív, reakciós politikát (Úgy van! Úgy van!). Mondják meg őszintén, nincs ebben semmi szégyen. Ilyen konzervatív párt minden államban van, t. i. minden balkán-államban, hiszen most már mi is balkán-állammá váltunk (Derűtség). Ez a párt, a keresztényszocialista párt a vidéken a legnagyobb városgyűlöletet hirdeti; hirdeti azt, hogy Budapest megmérgezte az országot, hirdeti azt, hogy Budapesttől el kell vágni az élmezést, a fát és nem kell neki semmit sem adni, hogy minket koplalni kell hagyni. Akkor jönnek a városi polgárok, akik ezt a pártot akarják Budapesten megtelepíteni. Mi magunk vagyunk saját magunk gyilkosai, mikor volt miniszterek itt Pesten azt hirdették valamely cirkuszban, hogy Budapest egy méregmirigy, amelyet el kell pusztítani. Ezzel a programmal akarnak ők minket, megkínzott városunkat meggyógyítani, ezzel lesz szenünk, fánk, ezzel fogjuk ezt a telet kiállani, azt a telet, amelyet hogy kiálljunk, arra szükségünk van nem nekünk, hanem hogy Magyarország ismét összeragasztassék.

De ezek a jelszavak mutatják, hogy milyen végzetes szakadékok vannak a magyar társadalomban (Úgy van! Úgy van!). Ha már Budapest egyik legintelligensebb kerületében, a VI. kerületben ez a két szélső irány jelentkezik, mi legyen akkor az országban, amely mégis csak idenéz; mit csináljunk akkor, mikor itt ilyen mély árkot ásnak magyar és magyar, ember és ember között? (Úgy van! Úgy van!). Mi, akiknek az a hitünk, hogy Magyarországot csak együtt tudjuk összeragasztani, ilyen szétválással nem fogjuk az egész hazát megtartani (Úgy van! Úgy van!).

Hát nem világos-e az, hogy az én igazságom nem az én igazságom, hanem az polgártársaim igazsága, az önök igazsága?

Nem én függök ettől, hanem önök valamennyien, gyermekeink függnek attól, hogy győzni fogok-e ezen két irány felett. Azért mondom ellenjelöltjeimnek: szálljanak magukba, amint én tettem. Én magamba szálltam és azt mondom, én nem tágitok, én bele fogom vetni magamat ebbe a szakadékba és a magyar polgárságot ezzel fogjuk megmenteni (Zajos helyeslés és taps).

Azt mondom tehát önöknek, polgártársaim és munkásbarátaim, jöjjenek velem, mert az én utam a munkás szeretetnek, a magyar megértésnek útja (Zajos tetszés és helyeslés). Én nem haragszom senkire, aki azt mondja, hogy nem hisz igazságomban. Én, polgártársaim és munkásbarátaim, annyit szenvedtem a háború alatt, annyi keserőséget értem, annyi álmatlan éjszakát töltöttem, annyira megkínóztak a bolsevizmus alatt, hogy belőlem kiégett minden harag és elolvadt minden gyűlölet (Élénk éljenzés). Én nem látok ellenfeleket, én csak magammal együtt megkínzott magyarokat látok (Élénk tetszés). Ennélfogva, aki azt mondja, hogy nem hisz nekem, aki azt hiszi, hogy nincs igazam, az menjen el, én nem haragszom reá. De ha valaki azt hiszi, hogy az én igazságom az ő igazsága; ha valaki azt hiszi, hogy nem volnék méltatlan arra, hogy a nemzettanácsában ott legyen; ha valaki azt hiszi, hogy nagy városi, gazdasági, jóvátehetetlen érdekek függnek attól, hogy szavamat felemlhessem; ha valaki azt hiszi, hogy az igazságot nem lehet ilyen jelszavakkal elintézni, mert gyermekeink belepusztulnak és ha valaki azt hiszi, amint én hiszem, hogy bennem az ős magyar igazság élő lelke él: akkor áruló az, aki elhagy engemet (Hosszantartó zajos tetszés, helyeslés, éljenzés és taps).

Polgártársak, polgárnők, munkásbarátaim, gyertek én velem! Az én utam, amint mondám, a magyar megértésnek és munkás szeretetnek az útja. Az én utam egy csudához viszen, ahhoz a csudához, ahogy mi együtt, akik most összefogunk magyarok, fel fogjuk építeni ezt az országot és a történelemben az lesz felírva: Itt van egy ország, amelyet oligarchái és proletárjai elpusztítottak, de munkás polgárai újra fel tudták támasztani (Halljuk, halljuk!). Jertek hát velem, polgártársaim, egy csudához viszlek benneteket, mert én sok csudát láttam már életemben és jól megnéztem őket. Láttam azt a csudát, midőn

hajnali hóviharban az Aetna tűzokádó tetején állottam és a kráterben a kénköves láng megszületett. Láttam a Niagarát, midőn felkelt a hold, és a holdvilág szivárványt teremtett a „víznek menydörgése” fölé. Lestem a mexikói öbölben, midőn a hold felülről kezdett fogyni és kis alligátorok bújtak elő a pálmák alól. Álltam Kalifornia nagy fái mellett, amelyek feketék voltak és belül vörösek és alattam mint tavak, ezüstsínű felhők úsztak. Láttam mindezt a csudát és most már egy csudát várok csak, azt a csudát, amelyről a bibliában az agg Simeon oly szépen mondja: „Azt a napot várom, csak azt, aztán bocsásd el szolgálodat, uram!” Várom azt a csudát, midőn a magyar polgárság öntudatra kél s kemény ugarból kemény munkával új jövőt fakaszt; a város népe lerázza nyomorúságának bilincseit, a magyar alföld felébred ezredéves nagy álmából, megrázkódik és addig a csillagokig emeli fejét, amelynek neve Budapest. Polgártársak! ti jöttök velem, mert e nagy és szent csudáért csatába indulok (Szünni nem akaró lelkes éljenzés és taps. Élénk felkiáltások: A beszédet ki kell nyomatni).

Elnök: A beszéd kinyomatásáról gondoskodni fogunk (Élénk helyeslés).

Reinitz Armand úr kér szót (Halljuk! Halljuk!).

Reinitz Armand: Mélyen tisztelt hölgyeim és uraim! (Halljuk! Halljuk!). Visszariadok a vakmerőségtől, hogy szeretveszeretett képviselőjelöltünk, Hegedűs Lóránt után szót merek emelni (Halljuk! Halljuk!). Hallottuk Hegedűs Lóránt nagy koncepciójú, politikai és társadalmi tudástól telített és elméségtől cikkázó beszédét; ez után a beszéd után ebben a teremben ez előtt az igen tisztelt hallgatóság előtt Hegedűs Lórántot jellemezni, az ő egyéniségéről beszélni, az ő politikai karrierjét ecsetelni, felemlíteni azt, hogy mit tett ő a magyar demokráciáért, felhozni azt, hogy mennyire érvényesítette mindenkor nemesen csengő, de érces szavát a dolgozó magyarság érdekében, legyen ez a dolgozó magyarság akár szellemi akár fizikai munkás, mindez talán felesleges! Nem akarom említeni, mily magas nivóju eszméket pendített meg az amerikai magyarság visszahozatala érdekében; teljesen feleslegesnek tartom, hogy említsem kinszenvedéseit a bolsevizmus alatt! Nem akarok kitérni arra, hogy

mily végtelen érdemei voltak a legutolsó koalíció létrehozásában, de engedjék meg nekem, hogy egyetlenegy tényről fixirozzak és ezt mint megdönthetetlen igazságot adjam elő és ez az, hogy nem Hegedűs Lorántnak van szüksége erre a mandátumra (Úgy van! Úgy van! Taps), hanem ennek a kerületnek és az egész magyar parlamentnek van Hegedűs Lorántra szüksége! (Lelkes éljenzés és taps).

És mindennek ellenére mit látunk? Látjuk azt, hogy Hegedűs Lorántnak ebben a kerületben ellenjelöltjei vannak. Mi nem becsüljük le az ellenjelölteket. Mi nem küzdünk nemtelen eszközökkel, mert nekünk olyan fegyverek vannak a kezünkben, amelyek legyőzhetetlenek; a mi fegyvereink a becsületes meggyőzés és a tiszta igazság! (Éljenzés).

Ezekkel a fegyverekkel fogjuk feltétlen győzelemre vinni zászlónkat és ennek a két fegyvernek fehéren izzó tűzével fogjuk megvilágítani a sötét külváros reakciós utcáit! (Élénk helyeslés. Taps).

Mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim! A mi szeretett képviselőjelöltünk a legközelebbi napokban Parisba utazik, hogy a békedelegációban érvényesítse óriási tudását és tapasztalatait a magyar haza érdekében. Ez alatt az idő alatt, míg ő tőlünk távol, de érettünk küzd, százszoros erővel fogunk össze, hogy igaz ragaszkodással, végtelen kitartással és le nem lohadó lelkesedéssel vigyük diadalra az igaz magyar nemzeti demokrácia zászlóját amelyen lángbetűkkel áll az, ami szívében él, hogy: Éljen Hegedűs Lóránt! (Lelkes éljenzés és taps!).

Medve János és dr *Fodor István*né lelkes felszólalásai után szólásra következett *Drucker Géza*.

Drucker Géza: Mélyen tisztelt hölgyeim és uraim! Engedjék meg, hogy az Országos Kereskedelmi Egyesülés, az „Omke” nevében néhány szóval forduljak Hegedűs Lóránt ezen magasröptű és államférfíúi bölcsességgel telített beszéde után Önökhöz. Nem vállalkozom nehéz feladatra, hogy Hegedűs Lórántot szeretetükbe ajánljam, mert Hegedűs Lóránt élete nyitott könyv, amelynek minden oldala és minden sora szép és nemes munkával töltött időről számol be. Ha közelebbről vizsgálom Hegerdus Lóránt egyéniségét, véleményem szerint a legpregnansabb

jellemvonása az, hogy ő benne harmonikusan forrott össze a régi magyar államférfiúi hagyományos iskola a modern államférfival. Megvan benne a régi magyar államférfiak minden erénye; megvan benne első sorban a lángoló nemzeti érzés. Nem tudom, van-e ellensége; azt hiszem nincs. Irigye van, mert hiszen mindenkinek van, aki az életben valamit elért, de még ellenségei sem állíthatják, hogy minden szava, tette, írása nem volna telítve lángoló magyar érzéssel és szívének minden lüktetése, agysejtjeinek minden működése összeforrt a magyarsággal. Ezen lángoló nemzeti érzése mellett megvan benne a régi magyar államférfiak bölcsesége, megvan pajzán humora, megvan a fair politikai harcmodor, amely nem személyeskedik és nem pizskolódik és megvan benne a régi magyar hagyományos szabadelvűség, amely minden türelmetlenségtől mentes.

Ezen régi erényeket mind megtartva, levetette a régi magyar bűnököt, aminő a kevélység, urhatnámság és könnyelműség. Ezen magyar erényekkel egyesül modern európai gondolkozása, széleskörű tudása, olvasottsága, a gyakorlati élet szellemébe való behatolása. Ezek azok a tulajdonok, amelyek benne szerencsés harmóniát alkotnak.

Ő már ezelőtt húsz évvel belátta, hogy ez az ország csak úgy tarthatja fenn magát, ha a nemzet legjobbjai és legtehetségesebbjei gyakorlati pályára lépnek. Ő nem ment, mint sok kortársa, a megyei és államhivatalnoki pályára, mert korán belátta, milyen nagy jelentősége van annak, ha be tud hatolni a kereskedelem, az üzleti élet szellemébe, a bankügyek szövevényeibe, szóval a közgazdasági élet gyakorlati megnyilvánulásaiba, mert belátta, hogy az ország csak úgy boldogulhat, ha a közgazdasági tudásra is szert tesznek a fiai. Röviden úgy jellemezhetem, hogy minden ízében magyar, de minden ízében modern és éppen azért hízélgés nélkül merem állítani, hogy benne látom a leendő magyar államférfi típusát, azt a standard politikust, aki nem lesz kénytelen meddő közjogi harcokkal törődni, hanem közgazdasági tudással, közgazdasági téren fog politikát csinálni. És ebben a teremben, amely a jövő generáció nevelésének van szentelve, oda állíthatjuk mintaképpül Hegedűs Lórántot, mert ha sok Hegedűs Lóránt fog

kikerülni az iskolából, akkor nyugodt leiekkel nézhetünk a jövő felé. (Élénk helyeslés.)

Ezek után kartársaimhoz kívánok röviden szólani. Az Omke semmiféle politikát nem űz, — abban is egyezünk Hegedűs Loránttal, hogy párthoz nem csatlakozunk, egy párt részére sem áldozzuk fel elveinket — de leszögezi azt, hogy a múlt nagy harcaiban, amelyeket kormányokkal és a parlamenttel vívtunk, amelyek sohasem kedveztek a városi lakosságnak — mert hiszen nem ez, hanem a mezei lakosság volt a kedvenc — (Úgy van! Úgy van!), e nagy harcokban az ipari, a városi lakosság Hegedűsben találta meg legértékesebb munkaerejét és a parlamentben és a kulisszák mögött mindig tudtuk, hogy Hegedűs Lorántra számíthatunk, mert ő belátta, hogy bármily erős legyen az agrár irányzat, kereskedelem és ipar nélkül az ország nem lehet meg. (Élénk helyeslés.)

Az Omke mindezeknél fogva kijelenti, hogy teljes erélylyel áll Hegedűs Lóránt jelöltsége mellett. (Élénk éljenzés.) Tekintsétek, kartársaim, kötelességeknek szívvel-lélekkel Hegedűs Lóránt mellé állani. Mindnyájan egy ügyvédet, egy szószólót találunk benne, aki érzi bajainkat, szenvedéseinket. Ő tudja, hogy a gyárosnak és a magyar iparosnak munkára, a kereskedőnek szabad forgalomra, kereskedelemre van szükségé és ami a munkásságot illeti, egész életén át végig vonul az az irányzat, amely arra bírta, hogy imádott vezérével is ellentétbe jusson. Ő tipikus magyar politikus, aki a magyar parlamentben bent kell, hogy legyen. (Úgy van! Úgy van!)

Befejezem. Soha parlament oly nagy feladat előtt nem állt, mint ez az országgyűlés. Ez fogja a porban fetregő országot ismét talpra állítani. Ennek a parlamentnek kell a tömegekbe a csüggedés helyett a hitet bevinni azon jövő iránt, amelyben sohasem fogunk megszűnni hinni: a hitet a régi osztatlan Magyarországnak. (Élénk helyeslés.) Ehhez kell, hogy minden kerület a legjobbakat és legnemesebbeket küldje a parlamentbe. Ha ez a kerület Hegedűs Lórántot választja meg, becsületbeli kötelességét teljesítette és megtette kötelességét a haza iránt. Éljen Hegedűs Lóránt! (Lelkes éljenzés.)

Kacsó Gyula felszólalása után

Bíró Henrik: Igen tisztelt Hölgyeim és Uraim! Nem beszédet kívánok tartani. Nem is tudnám befejezni a gyűlést azzal az áhítattal, amellyel Hegedűs Lóránt mondotta el beszédének záró szavait és ezért csak egy indítványom van: fejezzük be gyűlésünket azzal, hogy elénekeljük a magyar Himnuszt! (Lelkes éljenzés. Az egész közönség állva énekli a Himnuszt.)

